

Onder het Luchtspoor

PETER SWANBORN

ONDER HET
LUCHTSPOOR

Uitgeverij Podium
Amsterdam

I

(1981)

Na een kansloos avontuur aan de Faculteit der Aardwetenschappen en twee halverwege afgebroken studies op kunstacademies elders in het land keer ik noodgedwongen terug naar de stad waar ik ben opgegroeid. Via via heb ik woonruimte gevonden in een buurt die het Oude Westen wordt genoemd. Vandaag krijg ik de sleutel.

Met een rugzak vol laatste spullen steek ik het stationsplein over. Bij de tweede kruising met de stoplichten moet ik naar links. Een brede straat met een trambaan en hoge, zeker honderd jaar oude, slecht onderhouden herenhuizen. Geen winkels, wel een nachtclub en een dansschool met een scheefgezakt uithangbord.

Een dag of tien geleden ben ik hier wezen kijken. De huisbaas die met zijn gezin op de eerste etage woont, een zwaargewicht met een stoppelbaard en slechte tanden, nam me mee naar boven. Eén grote ruimte, direct onder het dak, met schuine wanden. Op het zeil onder het achterraam glinsterde een plas water en tussen de planken van het dak kierde daglicht. Verwarming was er niet, een douche evenmin en de keuken een verdieping lager moest ik delen met twee andere huurders. Het was niet waar ik op had gehoopt, maar ik had geen keuze.

‘Het licht is heel bijzonder,’ zei ik in een poging om iets positiefs te zeggen.

De huisbaas liep terug naar het trapgat en zei: ‘Een maand proeftijd en de borg is een maand huur. Tweehonderd gulden. Handje contantje.’

Het is koud en ik ben een half uur te vroeg. Verderop, op een druk kruispunt, zit snackbar Koolmees. In de etalage staat een vitrine vol draaiende grillkippen, goudgeel verlicht, druipend van het vet. De deur staat open en de naar buiten walmende vleesgeur werkt op mijn lege maag. In dit soort zaken kom ik zelden, zeker niet overdag, hoogstens na een avond stappen om de alcohol te dempen.

Aan een eikenhouten tafel achterin zitten twee skinheads. Ze kijken niet op, kluiven aan een kippenpoot, delen samen één bakje friet. Achter de toonbank staat een zonnebankbruine, spierwit geblondeerde dame met geëpileerde wenkbrauwen. Aan haar oren, polsen, op haar boezem, overal glinstert goud. Ze negeert me, wat me de tijd geeft om de geplastificeerde menukaart goed te bestuderen. Naast de omschrijvingen van de Yambala met banaan en de Indonesia met pindasaus is een vrolijke kip getekend, aangekleed als serveerster. Ze houdt een dienblad vast met daarop een van haar onfortuinlijke zusjes, witte kroontjes aan de poten en een vork rechtop in de glanzende buik gespietst.

‘En, wat wenst meneer de student?’

‘Ik ben geen student, ik ben kunstenaar.’

‘Zozo,’ zegt de blondine. Een goudgelakte nagel hangt startklaar boven de toetsen van de kassa.

‘Ik wil wel zo’n Elzasser kipschnitzel met doperwten en appelmoes. En graag gebakken aardappels in plaats van friet.’

‘Dat is vijftig cent extra.’

Over de hele breedte van het raam is een bar met krukken, mijn rugzak zet ik eronder. Aan de overkant van de straat zit een Marokkaanse slager, daarnaast een Surinaamse broodjeszaak en een Indiase kledingwinkel. Deze wijk mag dan armoedig zijn, hij is wel fotogeniek, zeker met dat heldere licht en die scherpe schaduwen.

Er wonen hier veel kunstenaars, zo heb ik me laten vertellen, en studenten. Het is ook de buurt met de beste uitgaanstenten. Dit deel van de stad heeft iets kosmopolitisch, ademt meer vrijheid, meer ruimte. Misschien komt dat door de veelheid van nationaliteiten. In mijn oude buurt, niet ver hiervandaan, kwam je niet of nauwelijks gastarbeiders tegen.

Rond een lantarenpaal is een berg vuilniszakken opgestapeld, een deel van de inhoud ligt ernaast. Met zijn felgele snavel trekt een hongerige meeuw een zak nog verder kapot. In een portiek staat een lange, magere man, zijn jas hangt open. Een andere, schichtige figuur passeert, houdt stil, een pakketje in zilverpapier en een bankbiljet wisselen razendsnel van eigenaar.

Op het afgesproken tijdstip druk ik op de bel, er wordt niet opengedaan. Ik bel nog eens, zet twee stappen achteruit, kijk omhoog, het gordijn beweegt. Ik steek een hand op, zwaai, er gebeurt niets. Even overvalt me het gevoel dat er iets niet klopt, maar dat kan niet, al mijn

spullen staan al boven. Ik klepper met de brievenbus, tik tegen het ruitje, gluur naar binnen. Juist als ik bij de burens wil aanbellen, gaat de deur open. Op de overloop staat de huisbaas. Hij herkent me eerst niet, zegt dan: 'O ja', controleert de borg en mompelt: 'Je weet de weg.'

Opgelucht trek ik de schuifdeur naar de zolder opzij, zie dat er geen slot op zit. Wie wil kan zo naar boven, daar verzin ik wel wat op. Midden in de ruimte staan de spullen die ik gisteren samen met een vriend van een vriend, de enige jongen die ik kon vinden met een rijbewijs én een auto, hiernaartoe heb gebracht. Hij had weinig tijd, we hebben alles neergesmeten, alleen de draagbare zwart-witte televisie met uitschuifbare antenne staat al op z'n plek bij het raam.

Het eerste wat moet gebeuren is het installeren van de platenspeler. Veel van mijn elpees heb ik gekocht toen ik nog op school zat, in een winkeltje in een achterafstraat. De jongen die het runde importeerde bootlegs, illegale persingen die hij speciaal voor mij apart hield. Vaak had hij maar één exemplaar, tenminste, dat zei hij. Het voelde als schatgraven wanneer ik op zaterdagochtend mijn vingers door de bakken liet gaan. De zelfverdiende krantenwijkcenten gingen er met gemak aan op. En o, die ene keer dat ik door geldgebrek twee weken lang mijn gezicht niet had laten zien. Meesmuilend vertelde hij dat hij iets heel bijzonders, een zeldzame live-opname van een concert van Patti Smith in een obscure club in downtown New York, inmiddels aan iemand anders had verkocht. Ik krijg er nog kippenvet van.

Het is een collectie waar ik trots op ben, dit is de muziek die me meeneemt naar een andere, ruimere

wereld, die bevestigt dat je ook zonder een opleiding grootse, vernieuwende kunst kan maken. Je moet het gewoon doen. Doen is het enige wat telt.

Op mijn hurken verwissel ik een paar platen van volgorde, de meest recente aanwinsten zet ik vooraan. De nieuwste van Wire, of Eyeless in Gaza, een bandje dat ik onlangs heb ontdekt. Bob Dylan en The Doors verdwijnen naar de reservebak, misschien doe ik er iemand nog eens een plezier mee. Eindelijk heb ik mijn favoriet te pakken, *London Calling* van The Clash, die mag tegen de voorkant van het krat staan. De zwart-witfoto van een gitarist die zijn eigen instrument kapotslaat. Een hoes als een kunstwerk.

#

Aan het eind van de middag steek ik m'n kop onder de kraan en trek m'n nieuwste tweedehandskleren aan. Op nog geen tien minuten lopen bevindt zich het uitgaanscentrum van deze buurt, een knooppunt van straten met op iedere hoek een bar of een alternatieve disco.

In café Sluizer, een oud-Hollandse kroeg met Perzische kleedjes op de tafels, kwam ik weleens met een klasgenoot, als we geen zin hadden in nog een uur Grieks. Ooit dronk ik daar mijn eerste kopstoot. Tot mijn verbazing staat er nu 'De Hef' op de gevel, de witte letters met een brede kwast op het raam gekalkt. De deur zwaait open. Een melancholische mannenstem, begeleid door een plukkende basgitaar, bezingt een plek '*Where nothing, nothing ever happens*'.

Niet te geloven, Sluizer is hip geworden! Opnieuw

komt er iemand naar buiten en voordat de deur weer dichtvalt, glijp ik naar binnen. Het is er leger dan verwacht. Aan de bar, ter hoogte van de tapkranen, kleven een paar vijftigers, stamgasten uit de tijd van Sluizer. Hun gezichten komen me vaag bekend voor.

Het café heeft nog steeds dezelfde vorm, het is niet meer dan een pijpenla, maar de muren zijn zwartgeverfd en rechts van de ingang is nu een klein podium. Achter de bar staat een lange, magere jongen met een asymmetrisch kapsel. Uiterst zorgvuldig kiest hij een volgende plaat uit en al swingend veegt hij met een doekje de roodkoperen toog af. Als ik hem vraag waarom het zo stil is, geeft hij geen sjoege. Met een biertje in mijn hand zoek ik een plek dicht bij de ingang, bestudeer de koppen van de mannen aan de bar. De een heeft een opgeblazen babyface, de ander is gerimpeld, uitgemergeld bijna. Een derde figuur lijkt wel een oude zeeman, zo verweerd is zijn kop.

Een luide gil klinkt vanuit het achterste deel van de zaak. Nu pas zie ik dat er bij de flipperkast een groepje staat van mijn eigen leeftijd, de meesten in het zwart gekleed. Ze zingen mee met de muziek, maken een paar danspassen. Een van hen is een meisje met een interessant profiel. Ze hoort er duidelijk bij, maar houdt zich ook een beetje afzijdig. Haar schippersjas met gouden knopen lijkt me te warm voor deze omgeving.

Na het derde biertje begint mijn maag te rammelen. Op straat komt er een junk naast me fietsen: 'Hebbie een fiets nodig? Tientje? Vijfje?'